

de, nihil hæsitans? Hæc est fides, ex qua
 Rom. 1. 17. justus vivit: hæc est fides, qua creditur in
 Rom. 4. 5. eum qui justificat impium: hæc est fides, per
 Rom. 3. 27. quam excluditur gloriatio; sive ut * abscedat
 * V. suprâ qua in nobis inflamur, sive ut emineat qua
 c. 10. n. 17. in Domino gloriamur: hæc est fides, qua im-
 petrat largitas spiritus, de quo dicitur: Nos
 Gal. 5. 5. enim spiritu ex fide spem justitiæ expec-
 tamus. Ubi quidem quæri adhuc potest, utrum
 2 spem justitiæ dixerit, a qua sperat justitia,
 an qua speratur ipsa justitia: quoniam justus
 ex fide vivens, sperat utique vitam æternam;
 itemque fides esuriens sitiensque justitiam re-
 novatione de die in diem interioris hominis
 2. Cor. 4. 16. proficit in ea, & sperat in ea satiari in vita
 æterna, ubi fiet id quod in Psalmo de Deo di-
 citur: Qui satiat in bonis desiderium tuum.
 Psal. 102. 5. Hæc est fides, qua salvi fiunt, quibus dicitur:
 Ephes. 2. 8. Gratia salvi facti estis per fidem; &
 hoc non ex vobis, sed Dei donum est: non
 ex operibus, ne fortè quis extollatur. Ipsius
 enim sumus figmentum, creati in Christo
 Jesu in operibus bonis, quæ præparavit
 Deus ut in illis ambulemus. Postremò hæc
 est fides, quæ per dilectionem operatur, non
 per timorem; non formidando pœnam, sed
 amando justitiam. Unde ergo ista dilectio, id
 est, caritas per quam fides operatur, nisi
 unde illam fides ipsa impetravit? Neque
 enim esset in nobis, quantacumque sit in no-
 bis, nisi diffunderetur in cordibus nostris, per
 Spiritum sanctum qui datus est nobis. Cari-
 Rom. 5. 5. tas quippe Dei dicta est diffundi in cordibus
 nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua
 nos facit dilectores suos: sicut justitia Dei,
 qua

a In MSS. quam sperat justitia.

qua justus ejus munere efficitur; & Do-
 Rom. 5. 21. mini salus, qua nos salvos facit; & fides Je-
 Psal. 3. 9. su Christi, qua nos fideles facit. Hæc est jus-
 Gal. 2. 16. titia Dei, quam non solum docet per legis
 præceptum, verum etiam dat per Spiritus
 donum.

57. SED consequens est paululum quæ-
 rere, utrum voluntas illa qua credimus, etiam
 ipsa Dei donum sit, an ex illo naturaliter in-
 sito libero adhibeatur arbitrio. Si enim dixe-
 rimus eam non esse donum Dei, metuendum
 est ne existimemus invenisse nos aliquid, quod
 Apostolo increpanti & dicenti: Quid enim
 habes, quod non accepisti? si autem & ac-
 cepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?
 respondere possimus: Ecce habemus volun-
 tatem credendi, quam non accepimus: ecce
 ubi gloriamur, quod non acceperimus. Si au-
 tem dixerimus, etiam hujusmodi voluntatem
 non esse nisi donum Dei; rursus metuendum
 est, ne infideles atque impii non immeritò a
 se veluti justè excusare videantur, ideo non
 credidisse, quòd dare illis Deus istam noluit
 voluntatem. Nam illud quod dictum est: Deus
 est enim qui operatur in nobis & velle &
 operari pro bona voluntate; b jam gratiæ est,
 quam fides impetrat, ut possint esse hominis
 opera bona, quæ operatur fides per dilectio-
 nem, quæ diffunditur in corde per Spiritum
 sanctum qui datus est nobis. c Si credimus
 ut impetremus hanc gratiam, & utique vo-
 luntate credimus, de hac quæritur unde sit
 nobis. * Si natura, quare non omnibus, cum

E 3

a Er. & Lov. sed veluti.
 b Lov. gratia est. Editi alii, gratia est; sic etiam MSS.
 sed in his constanter pro quam fides, legitur quod fides.
 c Vaticani, aliique omnes ferè MSS. Sed credimus.

Rom. 5. 21.
 Psal. 3. 9.
 Gal. 2. 16.

CAPUT
 XXXIII.
 Voluntas
 credendi
 unde.

1. Cor. 4. 7.

Phil. 2. 13.

* Confer 1.
 2. De pecca-
 tor. mer. c.
 18.

1. *Tim. 2. 4.* sit idem Deus omnium creator? Si dono Dei, etiam hoc quare non omnibus, cum omnes homines velit salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire?

Liberum
arbitrium
media vis.

58. Prius igitur illud dicamus, & videamus utrum huic satisfaciatur quaestioni, quod liberum arbitrium naturaliter adtributum à Creatore animae rationali, illa media vis est, quae vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest: & ideo a nec istam voluntatem qua credit Deo, dici potest homo habere quam non acceperit; quandoquidem vocante Deo surgit de libero arbitrio, quod naturaliter cum crearetur accepit. Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire; non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel malè utentes justissimè judicentur. Quod cum fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verum se ipsos fraudant magno & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contemserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est: vinceretur autem, si non inveniret quid de contemtoribus faceret, aut ullo modo possent evadere quod de talibus ille constituit. Qui enim dicit, verbi gratia, Volo ut hi omnes servi mei operentur in vinea, & post laborem requiescentes epulentur, ita ut quisquis eorum hoc noluerit, in pistino semper molat; videtur quidem quicumque contemserit, contra voluntatem domini sui facere; sed tunc eam vincet, si & pistri-

Voluntas
Dei semper
invicta.

a. Sola ferè editio Loy. & idè ne.

trinum contemnens effugerit: quod nullo modo fieri potest sub Dei potestate. Unde scriptum est: *Semel locutus est Deus*, hoc est, Ps. 61. 12. incommutabiliter: quàmquam & de unico Verbo possit intelligi. Deinde subjungens quid incommutabiliter sit locutus: *Duo hæc*, inquit, *audivi; quoniam potestas Dei est, & tibi, Domine, misericordia, quia tu reddes unicuique secundum opera sua.* Ille igitur reus erit ad damnationem sub potestate ejus, qui contemserit ad a credendum misericordiam ejus. Quisquis autem b crediderit, eique se à peccatis omnibus absolvendum, & ab omnibus vitis sanandum, & calore ac lumine ejus accendendum illuminandumque commiserit, habebit ex ejus gratia opera bona, ex quibus etiam secundum corpus à mortis corruptione redimatur, coronetur, bonisque satietur, non temporalibus, sed æternis, suprâ quàm petimus & intelligimus.

Opera bona
ex gratia.

Ephes. 3.
20.

59. Hunc ordinem tenuit Psalmus, ubi dicitur: *Benedic, anima mea, Dominum, & noli oblivisci omnes retributiones ejus: qui propitiis fit omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes languores tuos, qui c redimit de corruptione vitam tuam, qui coronat te in miseratione & misericordia, qui satiat in bonis desiderium tuum.* Et ne fortè hæc tanta bona hujus vetustatis, hoc est, mortalitatis deformitas desperaret: *Renovabitur*, inquit, Ibidem 5.

a. Editi, ad credendam. Castigantur ex MSS.

b. Locum hunc ad codices Vaticanos duos, ad Sorbonicum & alios quosdam Gallicos MSS. redintegramus. Nempe in antè editis corruptè legebatur, *crediderit ei, qui se à peccatis omnibus absolvendum, & ab omnibus vitis sanandum, & calore ac lumine ejus accendendum illuminandumque non contemserit.*

c. Plerique MSS. redimet.

quit, *sicut aquila juvenus tua*. Tamquam diceret: Hæc quæ audisti, ad novum hominem, & ad novum pertinent Testamentum. Recole mecum eadem ipsa paululum, obsecro te, & inspicere delectabiliter laudem misericordiam, hoc est, gratiæ Dei. *Benedic*, inquit, *anima mea Dominum, & noli oblivisci omnes retributiones ejus*: non ^a ait, tributiones, sed *retributiones ejus*; quia retribuit bona pro malis. *Qui propitius fit omnibus iniquitatibus tuis*: hoc agitur in baptismatis sacramento. *Qui sanat omnes languores tuos*: hoc agitur in hac vita fidelis hominis, dum caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, ut non quæ volumus faciamus; dum alia lex in membris repugnat legi mentis; dum velle adjacet, perficere autem bonum non: qui languores vetustatis, si perseverante intentione proficimus, de die in diem crescente novitate sanantur ex fide quæ per dilectionem operatur. *Qui redimit de corruptione vitam tuam*: hoc fit in ultima resurrectione mortuorum. *Qui coronat te in miseratione & misericordia*: hoc fit in iudicio, ubi cum rex justus sederit in throno redditurus unicuique secundum opera ejus, quis gloriabitur castum se habere cor? Aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? Ideo illic neccessarium fuit commemorare miserationem & misericordiam Domini, ubi jam exigi debita & reddi merita sic possent videri, ut nullus esset misericordiam locus. Coronat ergo in miseratione & misericordia, sed etiam sic secundum opera. Segregabitur enim ad

^a MSS. *Non adtributiones*. Ex his proximo loco emendantur editi, in quibus legebatur, *qui retribuit, pro quia*.

Galat. 5.17.

Rom. 7.23.

Ibidem 18.

Galat. 5.6.

Ps. 102.4.

Prov. 20.8.

6.9.

Matth. 16.

27.

In iudicio Dei miserationis & misericordiam.

ad dexteram, cui dicatur: *Esurivi, & dedisti mihi manducare*; quoniam *judicium sine misericordia*, sed *illi qui non fecit misericordiam*. *Beati autem misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus*. Jam verò cum sinistri ierint in ambustionem æternam, *justi autem in vitam æternam*: quia *hæc est*, inquit, *vita æterna, ut cognoscant te unum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*; illa cognitione, illa visione, illa contemplatione satiabitur in bonis animæ desiderium. Hoc enim solum ei sat est; ultra non habet quod appetat, quò inhiat, quod requirat. Nam desiderio hujus sacietatis ardebat, qui Domino Christo ait: *Ostende nobis Patrem, & sufficit nobis*. Cui responsum est: *Qui me ^a vidit, vidit & Patrem*. Quia ipsa est vita æterna, ut cognoscant unum verum Deum te, & quem misisti Jesum Christum. Sed si ille qui vidit Filium, vidit & Patrem: profectò qui ^{*} videt Patrem & Filium, videt & Spiritum sanctum Patris & Filii. Ita nec arbitrium liberum tollimus, & benedicit anima nostra Dominum, non obliviscens omnes retributiones ejus; nec ignorans Dei justitiam, suam vult constituere; sed credit in eum qui justificat impium, & vivit ex fide, donec ad speciem perducatur; fide scilicet quæ per dilectionem operatur. Quæ dilectio diffunditur in cordibus nostris, nec per sufficientiam propriæ voluntatis, nec per litteram legis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

60. HÆC disputatio, si quæstioni illi solvendæ sufficit, sufficiat. Si autem responderetur,

^a Editi, *Qui me videt, videt & Patrem*. At MSS. constanter, *vidit*: juxta græc.

Matth. 25.

35.

Fac. 2. 13.

Matth. 5. 7.

Matth. 25

46.

Johan. 17. 3.

Ps. 102. 5.

Johan. 14. 8.

Johan. 17. 3.

^{*} Hic & infra forte.

vidit.

Ps. 102. 2.

Rom. 10. 3.

Rom. 4. 5.

Galat. 5. 6.

Rom. 5. 5.

CAPUT

XXXIV.

Voluntas

credendi à

Deo.

tur, cavendum esse, ne quisquam Deo tribuendum putet peccatum, quod admittitur per liberum arbitrium, si in eo quod dicitur: *Quid habes, quod non accepisti?* propterea etiam voluntas qua credimus, dono Dei tribuitur, quia de libero existit arbitrio, quod cum crearemur accepimus; attendat, & videat, non ideo tantum istam voluntatem divino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio est, quod nobis naturaliter concreatum est; verum etiam quod visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & ut credamus; sive extrinsecus per evangelicas exhortationes, ubi & mandata legis aliquid agunt, si ad hoc admonent hominem infirmitatis suae, ut ad gratiam justificantem credendo confugiat; sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem, sed consentire vel dissentire propriae voluntatis est. His ergo modis quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat, neque enim credere potest a quodlibet libero arbitrio, si nulla sit suasio vel vocatio cui credat; profecto & ipsum velle credere Deus operatur in homine; & in omnibus misericordia ejus praevenerit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriae voluntatis est. Quae res non solum non infirmat quod dictum est: *Quid enim habes quod non accepisti;* verum etiam confirmat. Accipere quippe & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo: ac per hoc quid habeat, & quid accipiat, Dei est: accipere autem & habere utique accipientis & habentis est. Jam si ad il-

a Et. & Lov. quolibet libero arbitrio. At Am. & plerique MSS. quolibet libero arbitrio. Unus è Vaticanis cod. quodlibet liberum arbitrium.

I. Cor. 4. 7.

V. lib. I. ad
Simplicia-
rum q. 2.

I. Cor. 4. 7.

illam profunditatem scrutandam quisquam nos coartet, cur illi ita a suadeatur ut persuadeatur, illi autem non ita; duo sola occurrunt interim quae respondere mihi placeat: *O altitudo divitiarum! & Numquid iniquitas apud Deum?* Cui responsio ista displicet, quaerat doctores, sed caveat ne inveniat praesumptores.

61. CONCLUDAMUS igitur librum aliquando, cujus tanta prolixitate utrum aliquid egerimus, nescio: non apud te, cujus fidem scio; sed apud animos eorum propter quos me scribere voluisti: qui non contra nostram, sed (ut mitius loquar, & non dicam illius qui in suis Apostolis est locutus) certe contra tanti Apostoli Pauli, non unam sententiam, sed tam vehementem, tam intentam vigilemque conflictationem, malunt suam defenditare sententiam, quam eum audire obsecrantem per miserationem Dei, & dicentem, per gratiam Dei quae data est illi, non plus sapere praeterquam oportet sapere, sed sapere ad temperantiam, unicuique sicut Deus partitus est mensuram fidei.

62. Tu autem quid mihi proposueris, & quid tam longo disputationis hujus opere effecerimus advertite. Movit te certe quemadmodum dictum fuerit, fieri posse, ut sit homo sine peccato, si voluntas ejus non desit, ope adjuvante divina; quamvis nemo tam perfectae justitiae in hac vita fuerit, vel sit, vel futurus sit. Sic enim hoc ipsum in illis prius ad te conscriptis libris proposui. "Si a me quaeratur, inquam, utrum homo sine peccato"

a Plures MSS. ita suadeat: omisso, ut persuadeatur. Et quidam, ita suadeat ut persuadeat.

a

Rom. II. 23.

Rom. 9. 14

CAPUT
XXXV.
Conclusio
operis.Rom. 12. 1.
& 3.Redit ad
quaestio-
nem Mar-
cellini.Lib. 2. de
Peccat. me-
rit. cap. 6.

» peccato possit esse in hac vita ; confitebor
 » posse per Dei gratiam , & liberum ejus ar-
 » bitrium : ipsum quoque liberum arbitrium
 » ad Dei gratiam , hoc est , ad Dei dona
 » pertinere non ambigens ; nec tantum ut sit,
 » verum etiam ut bonum sit , id est , ad fa-
 » cienda mandata Domini convertatur : atque
 » ita Dei gratia , non solum ostendat quid fa-
 » ciendum sit , sed adjuvet etiam , ut fieri pos-
 » sit quod ostenderit. Tibi autem absurdum
 visum est , sine exemplo esse rem quæ fieri
 potest. Hinc exorta est hujus libri quæstio,
 ac per hoc ad nos pertinebat ostendere , fie-
 ri posse aliquid , quamvis desit exemplum.
 Hinc ex Evangelio , & ex lege quædam po-
 suimus in sermonis hujus exordio , sicut de
 cameli transitu per foramen acus , & de duo-
 decim millibus legionum Angelorum , qui po-
 tuerunt si vellet pugnare pro Christo , & de
 illis gentibus quas Deus dicit potuisse se à
 facie populi sui semel exterminare : quæ om-
 nia facta non sunt. His addi possunt etiam
 illa quæ leguntur in libro Sapientiæ , quàm
 multa posset nova tormenta Deus ^a exercere
 in impios ad nutum sibi serviente creatura ;
 quæ tamen non exercuit. Potest & de mon-
 te illo , quem fides in mare transferret : quod
 tamen nusquam factum , vel ^b legimus , vel
 audivimus. Quisquis enim horum aliquid Deo
 dixerit esse impossibile , vides quàm desipiat,
 quàmque adversus fidem Scripturæ ejus lo-
 quatur. Multa alia hujusmodi possunt occur-

Matth. 19.

24.

Matth. 26.

53.

Deut. 31. 3.

Judic. 2. 3.

Sap. 16. 24.

a

Marc. 11.

23.

b

^a MSS. *exserere* : & infra *exseruit* , pro *exercuit*.

^b Nondum in ejus manus venerat Eusebius versus a Rufino , qui in ipsius historiæ lib. 7. c. 24. Gregorium Neocæsareæ Ponti antistitem prodit id miraculi effecisse , ut mons sive rupes loco moveretur : cujus etiam facti meminit Beda lib. 3. comment. in Marc. c. 11.

tere vel legenti vel cogitanti , quæ possibilis Deo negare non possumus , quamvis eorum desit exemplum.

63. Sed quia dici potest , illa opera esse divina , justè autem vivere ad nostra opera pertinere : suscepi ostendere etiam hoc opus esse divinum ; & hoc egi libro isto loquaciùs fortasse quàm sat est ; sed contra inimicos gratiæ Dei etiam parum mihi dixisse videor ; nihilque me tam multum dicere delectat , quàm ubi mihi & Scriptura ejus plurimum suffragatur , & id agitur , ut qui gloriatur in Domino gloriatur , & in omnibus gratias agamus Domino Deo nostro sursum cor habentes , unde à Patre luminum omne datum optimum & omne donum perfectum est. Nam si propterea non est opus Dei , quia per nos agitur , vel quia illo donante nos agimus , nec illud est opus Dei , ut mons transferatur in mare ; quia per fidem hominum fieri posse Dominus dixit , & hoc ipsorum operi attribuit , dicens : *Si habueritis in vobis fidem tamquam granum sinapis , dicetis monti huic , tollere & mittere in mare , & fiet , & nihil impossibile erit vobis*. Certè vobis dixit , non mihi aut Patri : & tamen hoc nullo modo facit homo , nisi illo donante & operante. Ecce quemadmodum sine exemplo est in hominibus perfecta justitia , & tamen impossibilis non est. Fieret enim , si tanta voluntas adhiberetur , quanta sufficit tantæ rei. Esset autem tanta , si & nihil eorum quæ pertinent ad justitiam nos lateret , & ea sic delectarent animum , ut quidquid aliud ^a voluptatis dolorisve impedit , delectatio illa superaret : quod

Objectio

2. Cor. 10.

17.

Jacob. 1. 17.

Marc. 11.

23.

Luc. 17. 6.

Matth. 17.

19.

^a Editi, *voluptas sive dolor*. At MSS. *voluptatis dolorisve*.

quod ut non sit, non ad impossibilitatem, sed ad iudicium Dei pertinet. Quis enim nesciat, non esse in hominis potestate quid sciat, nec esse consequens, ut quod appetendum cognitum fuerit appetatur, nisi tantum delectet, quantum diligendum est? Hoc autem sanitatis est animæ.

CAPUT
XXXVI.
Præceptum dilectionis quando impletur.
Isai. 10. 23.
Rom. 9. 28.
Matth. 22. 40.

64. SED fortasse quispiam putaverit, nihil nobis deesse ad cognitionem justitiæ, quod Dominus verbum consumans & brevians super terram dixit, in duobus præceptis totam legem prophetasque pendere; nec ea tacuit, sed verbis apertissimis promisit: *Diliges, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & diliges proximum tuum tanquam te ipsum.* Quid verius, his impletis impleri omnino justitiam? Verumtamen qui hoc adtendit, etiam illud adtendat, quam in multis offendamus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere quod facimus; & postea per Scripturam ejus, sive certa & perspicua ratione commoniti, cum didicerimus quod ei non placeat, poenitendo precamur ut ignoscat. Plena humana vita est documentis talibus. Unde autem minus novimus quid ei placeat, nisi quia & ipse minus notus est nobis? *Videmus enim nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Quis verò existimare audeat, cum eò ventum fuerit, quod ait, *ut cognoscam sicut & cognitus sum*, tantam Dei dilectionem fore contemplatoribus ejus, quanta fidelibus nunc est: aut b ullo modo hanc illi tamquam

Jacob. 3. 2.
Ignorantiæ peccata.

1. Cor. 13. 12.
Ibidem.

b

a Belgici duo MSS. delectandum est.
b Editi, aut illo modo: minus bene.

de proximo comparandam? Porro si quanto major notitia, tanto erit major dilectio; profectò nunc quantum deest dilectioni, tantum perficiendæ justitiæ deesse credendum est. Sciri enim aliquid vel credi, & tamen non diligi potest: diligi autem, quod neque scitur neque creditur, non potest. At si credendo ad tantam dilectionem sancti pervenire potuerunt, qua certè majorem in hac vita esse non posse Dominus ipse testatus est, ut animam suam pro fide a vel pro fratribus ponerent; cum ab hac peregrinatione, in qua per fidem nunc ambulatur, perventum erit ad speciem, quam nondum visam speramus, & per patientiam expectamus; proculdubio & ipsa dilectio non solum supra quàm hîc habemus, sed longè supra quàm petimus & intelligimus erit: nec ideo tamen plus esse poterit, quàm ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente. Neque enim restat in nobis aliquid quod addi possit ad totum; quia si restabit aliquid, illud non erit totum. Proinde hoc b primum præceptum justitiæ, quo jubemur diligere Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, cui est de proximo diligendo alterum consequens, in illa vita implebimus, cum videbimus facie ad faciem. Sed ideo nobis hoc etiam nunc præceptum est, ut admoneremur quid fide exposcere, quò spem præmittere, & obliviscendo quæ retrò sunt, in quæ anteriora nos extendere debeamus. Ac per hoc, quantum mihi videtur, in ea quæ perficienda est justitia MULTUM IN HAC VITA ILLE PROFECIT, qui

a In Editis, & pro fratribus.

b Hic in editis fuerat additum, erit: & infra, post alterum consequens, legebatur, quod in illa vita complebimus.

Joan. 15. 13
a

2. Cor. 5. 7.

Rom. 8. 23.

Ephes. 3. 20.

b
Matt. 22. 37.

1. Cor. 13.

12. V. lib. de

Perfectione just. cap.

8. Phil. 3. 13.

qui quàm longè sit à perfectione justitiæ, proficiendo cognovit.

Justitia
hujus vitæ
sine pec-
cato qualis
poni possit.
Rom. I. 17.
2. Cor. 5. 7.

65. Sed si dici potest quædam justitia minor huic vitæ competens, qua justus ex fide vivit, quàmvis peregrinus à Domino, & ideo per fidem ambulans, nondum per speciem; non absurdè dicitur etiam ad istam pertinere ne peccet. Neque enim, si esse nondum potest tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plenæ perfectæque debetur, jam culpæ deputandum est. Aliud est enim totam nondum ^a assequi caritatem, aliud nullam sequi cupiditatem. Quamobrem debet homo, quàmvis longè minus amet Deum, quàm cum potest amare conspectum, nihil tamen appetere illicitum: sicut etiam in his quæ adjacent sensibus corporis, potest oculus nullis tenebris delectari, quàmvis non possit in fulgentissima luce defigi. Verùm ecce jam talem constituamus animam humanam in hoc corruptibili corpore, quæ etsi nondum illa supereminetissima perfectione caritatis Dei omnes motus terrenæ libidinis absorbuerit atque consumserit, attamen in ista minore justitia ad illicitum aliquid operandum eidem libidini nulla inclinatione consentiat: ut ad illam vitam jam immortalem pertineat: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua;* ad hanc autem: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus:* ad illam: *Non concupisces;* ad istam: *Post concupiscentias tuas non eas:* ad illam nihil amplius quærere, quàm in ea per-

^a Aliquot MSS. *consequi caritatem.*

perfectione persistere; ad istam hoc quod ^a agit in opere habere, & illius perfectionem pro mercede sperare: ut per illam justus sine fine vivat in specie, quam in ista desideravit; per hanc autem justus vivat ex fide, in qua illam certo fine desiderat. ^b (His constitutis peccatum erit hominis ex fide viventis, aliquando alicui delectationi illicitæ consentire: non tantum in illis horrendis facinoribus & flagitiis perpetrandis, verum etiam in levioribus; ut vel aurem alicui voci quæ audienda non esset; vel linguam alicui quæ dicenda non esset; accommodet; vel in ipso corde aliquid ita cogitet, ut mallet licitum quod malè delectat, & per præceptum scitur illicitum: etiam ista quippe consentio est ad peccatum, quæ utique fieret, nisi pœna terreret). Tales justus ex fide viventes, ^c non opus habent dicere: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris?* Falsumque esse convincunt, quod scriptum est: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens?* Et illud: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos decipimus, & veritas in nobis non est?* Et illud: *Quia non est homo qui non peccabit?* Et illud: *Non est justus in terra qui*

TOM VI.

F

^a Quinque MSS. quiddam ait. Fortè pro, quo tendit, vel proficit. V. lib. de Perfectione justitiæ. c. 13.

^b Aliquid hic perturbatum esse suspicamur. Nam ea quæ parenthesis complectitur, non satis cohærent cum verbis sequentibus: fortè collocaenda sunt paulò supra, scilicet ante illud, *Verum ecce jam talem constituamus.*

^c Sigiramuensis MS. solus omittit, non: & infra pro, *falsumque esse*, habet, aut *falsum esse*. In minore quadam Polemicorum editione Parisiensi an. 1644. omissa est similiter particula negans, & substitutum postea, *ne falsum esse convincant*. Nihil nos hic mutavimus præter verborum interpunctionem.

Mat. 6. 12.

Psal. 142.

2.

1. Joan. 1.

8.

3. Reg. 8.

46.

Eccle. 7. 21.

faciet bonum & non peccabit? (-utrumque enim hoc testimonium non de præterito dicit, id est, peccavit, sed de futuro, id est, *peccabit*) & si qua alia in hanc sententiam sancta Scriptura commemorat. Sed quoniam hæc falsa esse non possunt, illud esse consequens video, ut qualemlibet vel quantamlibet in hac vita potuerimus definire justitiam, nullus in ea sit hominum qui nullum habeat omnino peccatum; omnique homini sit necessarium, dare ut detur illi, dimittere ut dimittatur illi; & si quid habet justitiæ, non de suo sibi esse præsumere, sed de gratia justificantis Dei; & adhuc tamen ab illo esurire & sitire justitiam, qui est panis vivus, & apud quem est fons vitæ: qui sic operatur justificationem in sanctis suis in hujus vitæ tentatione laborantibus, ut tamen sit & quod petentibus largiter adjiciat, & quod confitentibus clementer ignoscat.

Luca 6.38.

Matt. 5.6.

Joan 6.51.

Ps. 35.10.

Perfecta
justitia et-
si hic non
inveniat,
non tamen
impossibi-
lis.

Rom. 10.6.

66. Sed inveniant isti, si possunt, aliquem sub onere corruptionis hujus viventem, cui jam non habeat Deus quod ignoscat, nisi tamen eum fateantur non doctrina legis a datæ, sed etiam infuso spiritu gratiæ, ut talis esset, adjutum; non cujuscemodi peccati erimen, sed ipsius impietatis incurrerent. Sanè quamquam talem, si testimonia illa divina competenter accipiant, prorsus invenire non possunt; nullo modo tamen dicendum, Deo deesse possibilitatem, quæ voluntas sic adjuvetur humana, ut non solum justitia ista quæ ex fide est, omni ex parte modo perficiatur in homine; verum etiam illa secundum quam postea in æternum in ipsa ejus contemplatione vivendum

a Quidam MSS. datum. Plerique alii, data.

dum est. Quandoquidem si nunc velit in quoquam etiam hoc corruptibile induere in corruptionem, atque hinc inter homines mortuos eum jubere vivere minimè moriturum, ut tota penitus vetustate consumpta nulla lex in membris ejus repugnet legi mentis, Deumque ubique præsentem ita cognoscat, sicut sancti postea cognituri sunt; quis demens audeat affirmare, non posse? Sed quare non faciat, quærunt homines: nec qui quærunt, se attendunt esse homines. Scio quòd sicut impossibilitas, ita & iniquitas non est apud Deum. Et scio quòd superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et scio quòd illi, cui ne extolleretur, datus erat stimulus carnis Angelus satanæ qui eum colaphizaret, semel & iterum & tertio deprecanti dictum est: *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Aliquid ergo est in abdito & profundo judiciorum Dei, ut etiam justorum omne os obstruatur in laude sua, & non aperiatur nisi in laudem Dei. Hoc autem aliquid quis possit scrutari, quis investigare, quis nosse? Tam sunt *inscrutabilia judicicia ejus, & investigabiles viæ ejus.* Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius illi fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen.

1. Cor. 13. 53.

Rom. 7.22.

Rom. 9.14.

Jacob. 4.6.

2. Cor. 12. 9.

Rom. 11. 33.